

17.5.2010

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 6.4.2010 (OM 5/41/2009 ja OM025:00/2009)

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUSASIOIDEN KESKITTÄMINEN MARKKINAOIKEUTEEN

Oikeusministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa teollis- ja tekijänoikeusasioiden keskittämisestä markkinaoikeuteen (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 28/2010). Mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki markkinaoikeudesta ja uusi laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa. Nykyinen markkinaoikeuslaki, laki eräiden markkinaoikeudellisten asioiden käsittelystä sekä patentti- ja rekisterihallituksen valitusasioiden käsittelystä annettu laki kumottaisiin ja 22 muuta lakia muutettaisiin.

Markkinaoikeuteen keskitettäisiin muutoksenhaku teollisoikeuksia myöntävien rekisteriviranomaisten (erityisesti Patentti- ja rekisterihallituksen hallintopäätöksistä sekä kaikkien (erityisesti Helsingin kärjäoikeudessa käsiteltävien) teollis- ja tekijänoikeudellisten riita- ja hakemusasioiden käsittely, kuten myös mainittuihin asioihin liittyvien turvaamistoimiasioiden käsittely. Lisäksi markkinaoikeuteen ohjattaisiin valitukset Viestintäviraston verkkotunnuslain nojalla tekemistä päätöksistä. Valitukset teollisoikeuden myöntämistä tai rekisteröintiä koskevista päätöksistä käsiteltäisiin hallintolainkäytön järjestyksessä, viimeisenä oikeusasteena korkein hallinto-oikeus. Teollis- ja tekijänoikeudelliset riita- ja hakemusasiat käsiteltäisiin lähtökohtaisesti oikeudenkäymiskaaren mukaisesti. Näissä asioissa jatkovalitus markkinaoikeuden ratkaisuun tehtäisiin työryhmän enemmistön kannan mukaan Helsingin hovioikeuteen (ja valituslupajärjestelmän puitteissa edelleen korkeimpaan oikeuteen).

Työryhmän ehdotuksen mukainen markkinaoikeuden lisähenkilöstötarve on 14 uutta tuomarin virkaa ja 6 uutta kansliahenkilökunnan virkaa. Näistä 20 virasta 5 siirrettäisiin Patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunnasta, joka lakkautettaisiin, ja 6 Helsingin kärjäoikeudesta. Valtion virkojen nettolisäys olisi siten 9 virkaa. Uudistuksen aiheuttamat lisämenot olisivat noin 1,3 m€ euroa ja bruttobudjetoitavat lisämaksutulot 60.000 euroa. Kaiken kaikkiaan uudistuksen toteuttaminen edellyttäisi, että markkinaoikeudelle tulisi osoittaa lisämäärärahaa 1,3 m€. Lisäksi uudet virat pitäisi jättää tuottavuusohjelman tarkastelujen ulkopuolelle arvioitaessa sitä, onko oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuustavoite saavutettu.

Valtiovarainministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

1. Esityksen taloudelliset vaikutukset

1.1 Lisähenkilöstötarve

Valtioneuvosto teki 26.3.2009 periaatepäätöksen vuoteen 2015 asti ulottuvasta aineettomien oikeuksien strategiasta (IPR-strategia). Sen mukaan aineettomia oikeuksia koskevien riita-asioiden käsittely keskitetään markkinaoikeuteen vuoteen 2012 mennessä ja oikeusministeriölle varmistetaan keskittämisen edellyttämät resurssit.

Valtiovarainministeriö on asian aiemmassa valmisteluvaiheessa kannattanut silloista uudistusehdotusta edellyttäen, että uudistus ei aiheuta valtion tuottavuusohjelman vastaista virkojen nettolisäystä ja että uudistus voidaan toteuttaa (vähintään) määrärahaneutraalisti valtiontalouden kehysten puitteissa (VM:n lausunto 10.4.2008 OM:n työryhmämuistiosta 2007:20, VM 44/05/2008). Työryhmän nyt tekemä ehdotus ei toteuta näitä edellytyksiä, vaan päinvastoin lähes kaksinkertaistaa keskitettävien asioiden hoitamiseen tarvittavat resurssit. Valtiovarainministeriö ei puolla sellaista immateriaalioikeusasioiden keskittämisuudistusta, jossa keskitettävien asioiden nykyiset henkilöresurssit (11 htv) joudutaan lähes kaksinkertaistamaan (20 htv). Nyt ehdotetut lisäresurssitarpeet tulee käydä kriittisesti läpi. Arvioinnissa tulee myös tunnistaa se resurssitaso, jolla saavutetaan nykyinen palvelutaso (koskien erityisesti käsittelyaikoja). Tällöin keskittämismääräyksiä voidaan arvioida pelkän keskittämisen lisäksi myös palvelutason mahdollisten parantamispyrkimysten kannalta. Valtiovarainministeriön mielestä uudistus tulisi voida toteuttaa valtiontalouden kannalta henkilötyövuosineutraalisti.

1.2 Lisämäärärahatarve

Työryhmän ehdotuksen mukainen markkinaoikeuden bruttolisämäärärahatarve on 1,7 m€, josta 1,6 m€ aiheutuu edellä mainituista 20 lisähenkilötyövuodesta ja 0,1 m€ sivutoimisten asiantuntijajäsenten palkkioiden kasvusta. Nettomääräisesti markkinaoikeuden lisämäärärahatarve on työryhmän mukaan 1,3 m€, koska Helsingin käräjäoikeudesta siirrettävien 6 viran mukana voidaan siirtää myös määrärahaa.

Valtiovarainministeriö toteaa, että Helsingin käräjäoikeudesta tehtävän määrärahasiirron määrä on oikeusministeriön hallinnonalan kehysten (ja muiden tuomioistuinten momentin 25.10.03) sisäinen asia.

Patentti- ja rekisterihallituksesta ei siirrettävän 5 viran myötä ehdoteta siirrettäväksi määrärahaa. Työryhmän muistiossa viitataan siihen, että Patentti- ja rekisterihallitus on nettobudjetoitu virasto, joka ei pääsääntöisesti saa määrärahaa toimintojensa rahoittamiseksi, vaan sen tulee hankkia kustannuksia vastaavat tulot asiakasmaksuilla. Työryhmä tarkoittaa tällä sitä, että kustannusten alentuessa (= valituslautakunnan lakkauttaminen) myös omakustannusarvoon hinnoiteltavien patentti- ym. hakemusten hintoja on alennettava. Hintojen alentaminen toisin sanoen vähentää nettobudjetoituja maksutuloja ja poistaa mahdollisuuden siirtää valituslautakunnan toimintaan sitoutuneet varat markkinaoikeudelle.

Työryhmän ehdotus ei ole valtion kannalta kustannusneutraali, vaan merkitsee asiakasmaksutasojen alentamista. Valituslautakunnan toiminnasta aiheutuu nykyisin 415 t€:n kustannukset. Nämä kustannukset katetaan patentti- ym. hakemuksista saatavilla asiakasmaksutuloilla (valituslautakunnan kustannukset vyörytetään Patentti- ja rekisterihallituksen kustannuslaskennassa työajan käytön suhteessa osaksi patentti- ym. hakemusten kustannuksia ja hintoja). Nykyistä järjestelmää vastaava ja kustannusneutraali rahoitustapa olisi se, että Patentti- ja rekisterihallitus perisi markkinaoikeudelle immateriaaliasioiden käsittelystä aiheutuvat kustannukset osana patentti- ym. hakemusten hintoja. Valitusten tekeminen valituslautakunnan sijasta markkinaoikeudelle ei estä tämän rahoitusperiaatteen soveltamisen jatkamista. Talousarvion kannalta kyse olisi teknisestä muutoksesta, jossa siirryttäisiin nettobudjetoinnista bruttobudjetointiin.

Valtiovarainministeriön mielestä uudistus on maksutulojen osalta toteutettava vähintään kustannusneutraalisti. Myös muu kuin edellä mainittu kustannusneutraali rahoitustapa voi tulla kysymykseen.

2. Markkinaoikeusinsinööri

Työryhmän mietinnössä ehdotetaan markkinaoikeuden vakituiseksi jäseneksi markkinaoikeuden ylituomarin ja markkinaoikeustuomareiden lisäksi markkinaoikeusinsinööriä, jonka nimittäisi Tasavallan Presidentti. Erityinen asiantuntemus markkinaoikeuden kokoonpanossa on tarpeen riittävän teknisen erityisasiantuntijuuden varmistamiseksi.

Esityksen mukaan markkinaoikeusinsinöörin virka olisi vakituinen tuomarin virka, mistä syystä lakiesityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös valtion virkamieslakia (46 a §) ja lakia tuomareiden nimittämisestä (1 §). Markkinaoikeusinsinöörin virka esitetään mainittavaksi suoraan 1 §:n tuomarin virkojen luettelossa.

Kelpoisuusvaatimuksena markkinaoikeusinsinöörin virkaan esitetään ylempää korkeakoulututkintoa tekniikkaan liittyvältä alalta, mutta ei yksinomaan tekniikan tutkintoa – mm. kemian alan tutkinto täyttää kelpoisuusvaatimusvaatimusedellytyksen. Markkinaoikeustuomarin erityisen asiantuntijajäsenyyden säätämistä erillisellä lailla ei kuitenkaan esitetä, kuten laissa tuomareiden nimittämisestä (11 § 1 momentti) säädetään, vaan markkinaoikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimukset sisällytettäisiin suoraan ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin 2 ja 3 virkkeisiin. Valtiovarainministeriö katsoo, ettei ehdotettu menettely ole vallitsevan käytännön mukainen eikä vastaa tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) tarkoitusta.

Esityksessä viitataan korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten nimikkeisiin (yli-insinöörineuvos) sekä patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunnan nimikkeisiin (yli-insinööri).

Mainitut asiantuntijat ovat korkeimmassa hallinto-oikeudessa sivutoimisia, eivät vakituksia. Näiden jäsenten virassa pysymisoikeus on perustuslain 102 §:n mukainen ja asema perustuu erityiseen lakiin korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä (22.6.2006/1266).

Patentti- ja rekisterihallituksen valituslautakunta puolestaan ei ole tuomioistuinin, joten sen nimikkeet tai niiden haltijoiden asema eivät ole verrattavissa lakiesityksessä tarkoitettuun virkaan.

Hallinto-oikeuksissa on sivutoimisia asiantuntijajäseniä tietyissä asioissa (lastensuojelu, tartuntatauti, päihde ym.). Myös näiden asema on perustuslain 102 §:n mukainen.

Edellä lausuttuun viitaten valtiovarainministeriö toteaa teollis- ja tekijänoikeusasioiden keskittämistä markkinaoikeuteen pohtineen työryhmän mietinnössä (28/2010) ehdotettujen markkinaoikeuden jäsenten osalta, ettei se kannata tuomarin viran laajentamista muihin kuin ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneiden henkilöiden vakituisiin nimityksiin. Perusteluna on erityisesti se, että laajennuksella saattaa olla kansalaisten oikeustajun ja tuomioistuinten uskottavuuden kannalta epävarmuutta lisäävä vaikutus. Tuomarin viran haltijan tulee valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan olla jatkossakin poikkeuksetta lainoppinut henkilö.

Nykyisin voimassa olevassa tuomioistuimia koskevassa lainsäädännössä tarpeellinen asiantuntijuus on säännelty erikseen (vrt. L KHO:n asiantuntijajäsenistä 22.12.2006/1266 ja HaOL 26.3.1999/430). Tämä menettely on uuden markkinaoikeuden kokoonpanossakin ehdotettu sivutoimisten asiantuntijajäsenten osalta säilytettäväksi uuden lain 6 §:ssä.

Työryhmämietinnössä vakituisten asiantuntijajäsenten tarpeellisuutta perustellaan juttujen määrästä johtuvan tuomioistuimen häiriöttömän toiminnan varmistamisella. Valtiovarainministeriö katsoo, ettei tuomarin viran avaaminen muille kuin lainoppineille henkilöille kuitenkaan ole tähän ainoa käytettävissä oleva ratkaisu.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Raimo Sailas

Osastopäällikkö,
budjettipäällikkö

Hannu Mäkinen

Tiedoksi

Valtiovarainministeriö
- budjettiosasto (Ijäs, Inha, Kaukonen, Kivinen, Salmi)
- hallinnon kehittämisosasto
- henkilöstöosasto